

“Em va saber més greu deixar Xàtiva que València”

Fa cinquanta anys que Raimon va escriure “Al vent” i la Universitat Politècnica de València (UPV) ho ha volgut commemorar amb una exposició –que es podrà veure fins el 23 de juny– i un recital del cantant que va tenir lloc el 8 de maig. Però la celebració no s’ha quedat aquí. La UPV ha editat un disc compacte que inclou versions de 21 cançons de Raimon fetes per diversos cantants i grups, i han aparegut tres publicacions: el catàleg de l’exposició i les reedicions dels llibres *D’aquest viure insistent* (3i4), del cantant mateix, i *Raimon* (La Magrana), de Joan Fuster.

L’homenatge coincideix amb l’edició de dues obres relacionades amb l’aniversari de la mítica cançó i la fundació de la Nova Cançó. Són *‘Al vent’*, *Crònica d’una nova cançó* (PUV), de Carles Gàmez, i *50 anys de la cançó. Els Setze Jutges, Raimon i els seus contemporanis* (Cossetània-Grup Enderrock), de Joaquim Vilarnau. Finalment, cal recordar que la cançó va batejar –com s’ha escaigut amb més cançons de Raimon– diverses iniciatives culturals. Per exemple, llibreries. També una revista ciclostilada de la Plana que assolí, entre el 1964 i el 1969, un miler de subscriptors, i de la qual s’acaba de fer la història, al costat del programa de ràdio *Nosaltres els valencians*. És el llibre *El combat per la premsa. ‘Al vent’ i ‘Nosaltres els valencians’* (Universitat Jaume I), de Vicent Pitarch i Albert Sánchez-Pantoja.

—És ben sabut que vàreu compondre “Al vent” anant amb moto. Va anar així o hi ha part de llegenda?

—És tal qual. Quan vaig arribar a casa la cançó ja era feta. Evidentment, no puc recordar si anava amb la guitarra o no, si la portava al darrere o no. Jo anava de paquet. Anava amb un xicot asturià, Andrés Mori, que ja és mort, i que vaig conèixer als menjadors universitaris del SEU. Parlàvem de tot, recorde que li interessava especialment el teatre i un

“Al vent” fa cinquanta anys. La cançó la va fer Raimon quan era estudiant. Però la història comença quan l’enregistra a Barcelona, uns quants anys més tard. El cantant parla aquí de la prehistòria i de la història de la cançó, és a dir, dels seus orígens, dels seus primers passos.

dia li vaig preguntar si coneixia Xàtiva i hi vam anar. No recorde tampoc quina carrera feia. Després, no ens vam veure gaire sovint. Tampoc no sé si era un matí, i havíem quedat el dia abans, o va ser havent dinat. Vam pujar al castell, vam donar un volt pel poble i vam tornar a València. Era un dia ventós no sé si de març, mes especialment ventós, o d’octubre. Març i octubre són els mesos més ventosos.

—Lletra i música de cop?

—Sí. Possiblement, quan vaig cantar-la amb la guitarra hi vaig canviar alguna nota. En canvi, la segona, “Som”, em va costar molt. Més de dos anys. Però la volia fer.

—I on cantàveu “Al vent”?

—Amb la colla dels amics, al claustre de la universitat. Les que cantava més sovint eren cançons franceses, com “Les feuilles mortes”. Alguna cosa en anglès, també. Per a passar l’estona. Jo volia

Raimon recorda la seva etapa inicial, des de la creació de la cançó “Al vent”, quan era estudiant, fins a l’edició de la cançó, el 1963, amb tres peces més, “La pedra”, “Som” i “A cops”.

acabar la carrera. Tenia una beca i havia d’obtenir bones notes.

—Quan la canteu en públic?

—Fora de l’àmbit universitari d’amics i colla, tres anys més tard, el 62, a Casa Pedro, una taverna que era d’un amic de Vicent Ventura. Llavors ja tenia “Al vent” i “Som”. Després vaig saber que hi havia Eliseu Climent pel mig. Fuster i Ventura hi organitzaven un concurs literari i una festa-espectacle. Coses de pura xamba. Fuster m’havia sentit recitar pocs anys abans el “Cant a Teresa” d’Ausiàs Marc en públic, en un homenatge al paranimf amb motiu del cinquè aniversari de la seua mort, el 1959. A Casa Pedro vaig cantar “Al vent”, “Les feuilles mortes” i un parell o tres més que no recorde. I passat l’estiu del 62, Eliseu em diu que hi ha els Setze Jutges a Castelló i m’anima a anar-hi. Hi feien els Aplecs de Joventut, devia ser el 9 d’octubre o pels voltants. Hi havia també Fuster, evident-

ment. Van projectar-hi *Judes* en català i després, o abans, van actuar-hi alguns dels Setze Jutges: Josep Maria Espinàs, Delfi Abella, Remei Margarit, Pi de la Serra i no recorde si Lluís Llach. Jo no vaig pas actuar-hi.

—**En un dels articles del catàleg es diu que hi vàreu actuar.**

—No. Jo no era pas al programa. Després, acabat l'acte, vam anar plegats a una taverna, i aquí sí que vaig cantar. L'Espinàs, en tornar a Barcelona, va dir als senyors d'Edigsa que m'editaren. I finalment al desembre pujava a Barcelona a cantar, al Fòrum Vergés, en públic.

—**Recordeu qui us va trucar d'Edigsa o de part de la discogràfica?**

—Pense que va venir a través d'Eliseu. No ho recorde. No era clar, al principi, que Edigsa volguera fer un disc. Jo tenia 22 anys. Era a l'últim curs. Cantava per contribuir a la cultura catalana, per reivindicar la cultura i la llengua. Amb

Fuster havíem xerrat molt. Finalment Edigsa es va decidir, i jo vaig haver de dir que no a Alain Millhaud, de la casa Vergara, que també volia enregistrar-me. Llavors jo tenia tres cançons, "Al vent", "Som" i "La pedra", i vaig fer la quarta, "A cops", entre el desembre del 62 i el febrer del 63. Els discos eren aleshores de quatre cançons.

—**Com va anar l'enregistrament? Va sorgir-hi cap problema?**

—M'havien preparat uns arranjaments molt de moda en aquell moment i vaig dir que jo no ho enregistrava. Era l'acompanyament de les cançons melòdiques del moment.

—**Les cançons italianes de festival?**

—Això. Jo només volia l'acompanyament de la guitarra. I entre el Quico Pi de la Serra i el musicòleg Enric Gispert, assessor musical d'Edigsa i gran amic meu —jo vivia a casa seua, quan era a Barcelona—, me'n vaig sortir. Eren ar-

ranjaments bons, fets per bons professionals, però no em convenien. Només vaig acceptar l'arranjament de "Som", que sí que em va agradar. És l'únic que hi ha al disc. Les altres tres cançons es van enregistrar amb la guitarra sola. Contra el criteri de la casa de discos, és clar. Però com se sap, l'impacte va ser colossal. El disc va rebre molts premis i es va vendre més que cap de la casa.

—**Qui recordeu dels senyors d'Edigsa?**

—La persona amb qui em vaig fer més va ser Ermengol Passola, desaparegut fa poc. Recorde que em va pujar a Montjuïc per dir-me que des d'allí havien bombardejat Barcelona. Aquesta cosa que tenia sempre Passola de patriota. Després ja vaig conèixer més gent. Fins el 67, 68, que vaig deixar Edigsa.

—**A més de l'impacte de les cançons, també va ser molt positiva la impressió causada per la coberta. És de les que es queden gravades a la memòria tota la vida. Aquells precaris i grisos inicis dels 60, era d'una gran modernitat: la foto del cantant —amb la paret de totxos, escrostonada, i el nen al fons— emmarcada, en una franja inferior, amb el nom de Raimon, i, a l'esquerra, amb els títols de les cançons, lletres d'un grafisme eficaç i elegant: una obra d'art.**

—Encara ara és esplèndida. El disseny és de Jordi Fornas i la foto, d'Oriol Maspons. Fornas feia meravelles. Recorde la foto. L'Oriol em va dir que m'havia de fer una foto per al disc. Havíem dinat a ca l'Estevet del carrer de Valldonzella, una fonda d'ambient popular i intel·lectual, i vam anar amb cotxe al barri del Poblenou, ple llavors de magatzems i fàbriques. Jo portava la guitarra, tal com es veu a la foto. El xiquet va aparèixer sense avisar. És espontani. En vam fer unes altres en què es veien més la fàbriques, però semblaven de cinema anglès, i a mi se'm veia de massa lluny. La del xiquet va destacar sobre les altres. Trobe que és una de les portades més boniques que he vist mai. Amb les fotografies que m'han fet he tingut molta sort. Leopold Pomés en va fer una de molt bonica, la del disc dedicat a Víctor Jara cremada per sota. També les de Colita, o la de Puvill, del primer Palau. A banda de les grans portades de Miró i Tàpies.

—**Mai no es va comentar la possibilitat que entréssiu als Setze Jutges?**

Raimon canta a la Universitat Politècnica de València el 8 de maig per celebrar el mig segle d'“Al vent”. La mítica coberta del seu primer disc, editat per Edigsa. El disseny és de Jordi Fornas i la fotografia, d'Oriol Maspons.

—Mai no es va plantejar. Després, es va dir que el grup dels Setze Jutges em veien com un artista fet, ben definit, que ja podia caminar sol, i no hi van pensar. Ho ha dit, i ho ha escrit, Lluís Serrahima. Perquè els Setze Jutges és un projecte i jo vaig començar a cantar per xamba.

—Per xamba?

—Perquè vaig cantar en una llengua en la qual sóc un analfabet. No vaig estudiar mai català, ni a l'escola ni a l'institut ni a la universitat. Però em va enlluernar la literatura, de Marc a Fuster. I després, sense el projecte de reconstrucció de país que existia a Catalunya, sense la sacsejada que vaig rebre ací, hauria cantat o compost en castellà, francès o anglès. A València s'emprenyen quan ho dic, però les coses són com són. Barcelona, fins i tot quan està malament, té una capacitat extraordinària de remoure les coses, de vegades, si voleu, amb un excés d'esnobisme: l'esnobisme i el provincianisme se separen per una subtil ratlla que es passa fàcilment. Però sempre està atenta a les coses més noves. Després hi ha les bufetades, les dificultats, que, atès el meu caràcter, m'han afectat, però no m'han paralytitzat.

—Recapitem. “Al vent” no és l'inici de la vostra carrera, doncs.

—No. L'inici és l'enregistrament. Amb

l'enregistrament la gent s'assabenta que la cançó existeix. L'impacte es va produir a tot Espanya. I a França. Un crític francès, Marc Legras, ha dit ara que la primera persona que esmentà el meu nom a la televisió francesa va ser Melina Mercouri. Recordeu la Mercouri?

—Home, i tant!

—Doncs la Mercouri llavors era a Cadaqués, rodant *Les pianos mecániques*, i va sentir el meu disc i el va trobar fantàstic. Se'l va posar 47 vegades. Ho va dir a la televisió francesa. Mentre era a la universitat no vaig plantejar-me d'enregistrar la cançó o fer recitals en públic davant d'un públic desconegut. A Casa Pedro era cantar amb amics.

M'ho comence a plantejar quan acabe la universitat.

—Llavors també havíeu decidit que us calia viure a Barcelona?

—No. Llavors tenia un pis molt petit a València i vivia entre la ciutat i Xàtiva, amb la mare. Quan em cridaven a Barcelona, agafava l'avió. Ja casat, vaig comentar a Ricardo Muñoz Suay, valencià també, que ens volíem quedar a València. I em va dir: “No sigues beneit.” “El millor que pots fer —va aconsellar-me— és anar a Barcelona, perquè a València, sense revistes ni discogràfiques, no hi ha possibilitats de promoció. I, a més, si has de viatjar, tot sovint hauràs de passar abans per Barcelona.” Ens ho vam pensar amb l'Analisa i vam venir cap ací. El fet de venir ací em va crear moltes enemistats a València, sobretot entre la gent que m'estimava més, és clar.

—Què us va saber més greu, deixar València o Xàtiva?

—Xàtiva. S'hi quedava la mare sola. I València, tot i ser una ciutat important, també és una ciutat hostil a la gent de poble, encara ara. Xàtiva era la llum, el paisatge, la família, tot. Si jo haguera pogut fer la professió des de Xàtiva no hauria vingut a Barcelona. Però Ricardet va ser convincent. “Tu què vols fer?”, em va demanar. “Vols cantar?, doncs et cal ser en un lloc on la gent et conega. I València, segons com, és un poble.” Vam parlar de mil històries, de Blasco Ibàñez, de Sorolla, de Benlliure. On tenen els museus els dos darrers pintors? Ara encara és així. Ara bé, quan vaig tenir mig duro em vaig comprar un tros de terra a Xàbia, per fer-m'hi una casa i no desconnectar-me del País Valencià. I anar-hi sovint. Una manera, per a l'Analisa i per a mi, d'obligar-nos a anar-hi. Tenia ofertes de fer una casa a l'Empordà i vaig preferir Xàbia.

—Quan us adoneu que València no és Barcelona?

—No m'ho havia plantejat així. Mon pare era anarcosindicalista i per això parlava amb admiració de Barcelona. Una de les coses que em sap més greu és que es morira abans de veure-m'hi actuar. La primera cosa que vaig veure a Barcelona és que hi havia un *humus*, que no tot es reduïa a l'agitació política, sinó que s'hi valorava la qualitat. A València hi havia la sorpresa de la llengua, de l'ús de la llengua en àmbits castellanitzats, i passava a un segon pla la poesia que volia

fer. Ací, des del primer moment, la gent va veure més coses. Va apreciar que ben aviat triara Espriu i, d'Espriu, no pas *La pell de brau*. Ací Joaquín Soler Serrano em va fer actuar al Palau dels Esports en un concert on també actuava Gilbert Bécaud. A València hi ha un xicot, Enrique Ginés –que la gent diu que és *blavero*, no ho sé–, que feia un programa de música a Ràdio Popular, *Discomodern*, i era l'únic que venia a les conferències de premsa. Això ací no passava. Ací el senyor Del Arco, en plena dictadura, em va fer un parell d'entrevistes a *La Vanguardia*.

—A *La Vanguardia Española*.

—Sí. A València, quan guanye el Festival del Mediterrani, l'Ajuntament va discutir si em felicitaven o no i un argument en contra, que finalment no va prosperar, era que era amic de Fuster. Això el 63. La felicitació arriba a l'Ajuntament de Xàtiva perquè me la traslladen, però s'adonen que ells no m'han felicitat i esperen a fer-ho abans d'enviar-me la de València. Què hi podia fer jo, allà? Aquells inicis dels 60 és un moment de xambes, que no sé si són tan xambes, perquè parlem d'una generació de vint anys que no ha fet la guerra i ha perdut la por dels qui l'han feta, no tan sols dels qui l'han perduda. Els qui l'havien guanyada també tenien por, per mala consciència.

—Aquí vàreu ser famosos des del primer dia dins les parets dels seminaris.

—Perquè aquest disc té la paraula *déu*. I en aquell moment hi havia un cristianisme molt obert, aquell cristianisme social que desembocà en el concili Vaticà i que ara ha desaparegut. I el "Som" és gairebé una reflexió bíblica, si tu vols adolescent, que havia d'interessar els seminaristes.

“Encara ara, la coberta del meu primer disc, amb la foto d'Oriol Maspons i el disseny de Jordi Fornas, és esplèndida”

Potser si la meva primera cançó haguera estat "Diguem no", no hauria entrat als seminaris.

—No us ho vàreu pensar dues vegades abans de participar al Festival de la Cançó del Mediterrani, el 1963, amb el "Se'n va anar" de Borrell i el poeta Josep M. Andreu, al costat de Salomé?

—Havia fet un curset d'estiu a Ais de Provença, gràcies a una beca que em va aconseguir Jordi Nadal –jo sempre anava amb beques–, al qual assistien Maurice Duverger i Jean Lacouture, i quan torne a Barcelona passe per Edigsa i m'ho proposen. "Jo? Una merda!", els dic. Després em van pressionar: que seria un altaveu per a la cançó catalana, una reivindicació del país, de la llengua... I vaig cedir. Aquella cançó no la vaig cantar mai més. Al disc hi ha "Se'n va anar" al costat de "Diguem no" i "Cançó de capvespre". Ho vaig fer perquè si retiraven el disc per "Diguem no", que es titulava "Ahir", retiraven també "Se'n va anar". "Se'n va anar" era una mena d'escut.

—Tornem a la cançó "Al vent". Ja de tan jove sabeu construir una cançó, és a dir, un poema, amb un fil segur i ferm, cosa que molts poetes, fins i tot els premiats, no sabran fer mai, perquè només es dediquen a exhibir paraules sensacionals i engolades, i frases inconnexes. I, a més, ho feu sense dialectalismes.

—Ja havia escrit algun vers, de més jove, i quan escric "Al vent" veig que el dialectalisme no hi va bé. A banda, quin dialectalisme? No és pot parlar d'un sol valencià; amb pocs quilòmetres de diferència hi ha moltes variants. El que tinc clar des del primer moment és la idea de llengua narrativa. I la idea que una cançó és una altra manera de fer poesia. Si no haguera tingut aquesta idea no hauria musicat la "Cançó de capvespre" d'Espriu, del 63, o el "Veles i vents", més tard.

—I la idea d'una llengua senzilla, clara i expressiva, perquè cal ser clara perquè pugui ser expressiva.

—T'ho imposa la cançó. És la llengua que he parlat a casa. És el que he mamat. La veritat de per què escric "Al vent" és, en quina llengua la puc escriure? Si haguera tingut una obligació professional, de ser cantant o autor de cançons, no l'hauria feta en valencià. Neix per pura necessitat fisiològica, d'un adolescent amb certes inquietuds. Entre la creació i la publicació passen més de tres anys. Aquesta és la gràcia o la singularitat del fet. Aquí els Setze Jutges volen fer una cançó, explicar-hi una història, i dignificar-la. I agafen el model francès. Jo no explique cap història, amb la cançó. Jo no planifiqui res, no pense res.

Lluís Bonada

MÓN
UNA VISIÓ COSMOPOLITA

Aquesta mostra de l'Arxiu CCCB presenta tot el fons de materials del CCCB relatius al cosmopolitisme i a la pluralitat cultural del món d'avui.

- Conferències
- Exposicions
- Audiovisuals
- Publicacions
- Fotografies
- Arxius sonors

Fins el 30 d'agost de 2009
Entrada lliure

CCCB Montalegre, 5 • 08001 Barcelona
Tel. 933 064 100 • www.cccb.org